

Kalėdos Lietuvoje - tradicija ar vartojimas?

Remiantis nuomonių tyrimais, Kalėdos lietuviui vis dar yra viena svarbiausių didžiųjų švenčių metuose. Dažnam šis šventinis metas asocijuojasi su stebuklo laukimu, dvasiniu pakilimu, pagaliau, kaip proga prie šventinio stalo ir vėl išvysti seniai matytus namiškius. Tačiau girdint jau tris savaites iki Kalėdų prekybos centruose grojant lengvo turinio „džingl bels“ tipo muzikėlę ir matant suplukusių bei piktų žmonių minias, desperatiškai šluojančias prekių lentynas nuolatinių „pirkit, pirkit“ ir „nuolaidos, nuolaidos“ šūkių fone, nejuokiam susimąstai, kad egzistuoja ir kita, ne tokia širdžiai miela šios šventės pusė. Tad ką vis dėlto mums reiškia Kalėdos - vartojimą ar tradiciją?

Apie tai ir pakalbėsime šioje ŽALGIRIO NACIONALINIO PAsIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskusijoje, kurioje dalyvauja akademikas Romualdas GRIGAS, Organizacijų vystymo centro vyriausioji konsultantė Mirolanda TRAKUMAITĖ, Asmeninių finansų instituto vadovė Lietuvoje Odeta BLOŽIENĖ ir kunigas klebonas Elijus MARKAUSKAS. Diskusiją veda Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Klebone, kaip jums, kaip dvasininkui, atrodo, ar iš tikrųjų verta viską taip išpūsti? Man susidaro įspūdis, kad prekybininkai tiesiog prisidengia dvasiniais dalykais siekdami pelno.

E.MARKAUSKAS: Kalėdos iki XVII amžiaus buvo švenčiamos labai triukšmingai, tik XVII amžiuje jos įgijo tam tikro santūrumo. Buvo įprasta, kad Kalėdos yra šeimos šventė. O tas triukšmas prekybos centruose manęs asmeniškai neerzina, nes mes visi puikiai suprantame, kad į prekybos centrą einame apsipirkti. Prekybos centre niekas nesiruošia mums moralizuoti, prekybos centre niekas nesiruošia mums išugdyti kažkokių vertybių, čia yra tam tikros paskirties vieta ir, savaime aišku, prekybininkas stengsis parduoti savo prekę, kad gautų pelną, ir to prekybininko tikrai negalime smerkti. Bet faktas, kad ne tik prekybininkai, bet ir prekybos centrų lankytojai persistengia. Jeigu kalbėtume apie krikščionišką Kalėdų šventimą, esmė yra ne tai, kad žmogus per Kalėdas turėtų išleisti visas savo atsargas, įgyti kažkokių brangių, didelių dovanų. Jeigu jau švenčiame Kristaus gimimą, Dievo atėjimą į šį pasaulį, tai reikia pasakyti, kad Dievas tam ir tapo žmogumi, kad mes šį pasaulį visų pirma kaip didžiausią brangenybę atrastume būtent žmogų.

G.JAKAVONIS: Nedrįsčiau ginčytis, bet vis tiek man kyla toks klausimas, ar ta atnešta dovana iš tikrųjų yra būtinas dalykas švenčiant, pasidalijant švente su kitu žmogumi. Galbūt vienas kita pasveikinti yra daug maloniau negu kažkokios didelės dovanos. Štai net ir sunkmečiu kai kam kyla klausimas: Viešpatie, iš kur aš imsiu pinigų, kai ateis draugų, kaip aš juos tada apdovanosiu?

E.MARKAUSKAS: Šiaip jau buvo įprasta, kad gruodžio 6-oji yra Šv.Mikalojaus diena, kuri buvo skirta dovanoti dovanas kitam. Šiek tiek vėliau atėjo dar vienas paprotys, kad ir per Kalėdas mes vėl dovanojame dovanas. Tik reikia elgtis labai atsargiai, nes pernelyg daug dėmesio skirdami formai galime prapžopsoti patį Kalėdų turinį. Reikėtų priminti, kad Kalėdos yra šeimos šventė, o ne laikas įvairiems prabangiems, dideliems, labai triukšmingiems pasilinksminimams, kokioms nors išvykoms. Kalėdos iš esmės labai skiriasi nuo Velykų. Velykos yra visuomeninė, visos ben-

► Dovanos dovanojimas yra kito žmogaus įpareigojimas - kuo didesnė dovana, tuo jis didesnis

Elijus MARKAUSKAS
Klebonas

droumenės šventė, kai dalijamės Kristaus pergalės ir gyvenimo pergalės džiaugsmu su visais. O Kalėdos mums lydi į namus, į šeimą ir šį šventę turėtų būti praleidžiama būtent šeimoje, nes Jėzus įsikūnija šeimoje. O dėl dovanų, šiuo atveju iš tikrųjų nereikia persistengti.

G.JAKAVONIS: Odeta, kaip jūs, būdama asmeninių finansų specialistė, vertinate tai, kad šeima, skaičiuojanti centus kasdienai duonai, per šitas šventes pasiduoda tai visuotinei manijai?

O.BLOŽIENĖ: Mes šiemet jau ketvirtus metus iš eilės surengėme Lietuvos gyventojų apklausą - iš tikrųjų daugiau kaip 70 procentų gyventojų finansškai nesiruošia šventėms, nors išlaidos šaltuoju sezonu, ypač gruodžio mėnesį, padidėja. Kad ir kaip būtų, Kūčios, Kalėdos, Naujieji metai yra didžiausios šventės ir visos vyksta vienu metu. Žmonės patiria labai daug išlaidų per šias šventes, todėl ruoštis joms yra būtina. Bet matome, kad gyventojai vis dėlto neplanuoja, ir kartais juokias sakome, kad Kalėdos atėjo netikėtai. Mes klausėme, kiek žmonių planuoja šiais metais išleisti šventiniam stalui, - visgi dvylika procentų, susirenka šeima, vaikai atvyksta pas tėvus. Taigi šiemet šventiniam stalui žmonės planuoja išleisti apie 150 litų. Tai tikrai nėra labai didelė suma, palyginti su kitų

kyti, nes dauguma gyventojų tą savo suplanuotą biudžetą viršija, saušio mėnesį visgi daugiau įsiskolina, vėluoja mokėti už savo įsipareigojimus, už šilumą ir t.t., jau skolinasi iš ateities. Taip atsitinka todėl, kad neteisingai apskaičiavo savo biudžetą ir jį viršijo, o viršyti labai paprasta, kai nuėjęs į parduotuvę gir-di tuos skatinius ir raginimus.

G.JAKAVONIS: Jūs sakėte, kad Lietuvoje šventiniam stalui išleidžiama 100, 150 litų, kitose Europos šalyse - 600. O vertinant procentine išraiška - tos išlaidos didesnės Lietuvoje ar Vakaruose?

► Žmonės patiria labai daug išlaidų per šias šventes, todėl ruoštis joms yra būtina

Odeta BLOŽIENĖ
Asmeninių finansų instituto vadovė

O.BLOŽIENĖ: Jeigu lygintume išlaidas maistui, tai Europos Sąjungos vidurkis maisto išlaidoms yra apie 12-15 proc., Lietuvoje, priklausomai nuo pajamų, išlaidos maistui svyruoja nuo 30 iki 60, net iki 70 proc.

G.JAKAVONIS: Ar čia pasąmonė, ar reklama paveikia, ar čia kokios nors tradicijos pirkti, pulti išlaidauti per šventes? **M.TRAKUMAITĖ:** Iš esmės dovanos yra labai svarbus dalykas, šnekant apie tarpasmeninius santykius. Nes iš tiesų dovanodami pranešame: aš tave prisimenu, aš tave gerbiu, tu man esi svarbus. Ir kartais bandymas kitam žmogui uždrausti tau kažką dovanoti gali jį įskaudinti. Mums visiems patinka, bent jau man tikrai, ir dovanoti, ir gauti dovanų, tu rūpiniesi savais žmonėmis, maštai, kaip juos pradžiuoti ir t.t. Kita vertus, be abejojimo, galima sutikti su tuo, kad viena geriausių dovanų yra laikas, kurį mes skiriame. Šnekant apie dowa-

nas, yra atlikti tyrimai, kad labiausiai žmonės džiugina tie dalykai, kurių jie nori. Ne veltui vaikai rašo laiškus Kalėdų Seneliui ir ne veltui sakoma, ypač Lietuvoje, kad pinigai yra ne dovana. Bet jeigu žmogus nori pinigų kokiame nors savo tikslui įgyvendinti, tai gali būti išties puiki dovana. Žodžiu, dovanas reikia rinkti pagal žmogaus, kuriam norime dovanoti, poreikius. Kuo toliau, tuo labiau, man regis, nelengva atsiboti nuo spaudimo, kurį visi patiria - reklama formuoja nuomonę, kaip turi būti švenčiama, kas turi būti vartojama, ką privalo įsigyti, ir aišku, kad tam atsparumo dar trūksta. Ir labai svarbu, man regis, atsi-

žvelgti į finansus, į savo perspektyvą, kaip tos šventės vyks, išsklausyti į save ir savo poreikius.

G.JAKAVONIS: Užsiminėte, kad žmonių neatsparumų puikią naudojami ir reklamos, ir prekybininkai. Teko skaityti apklausos statistiką, kai išėjusi iš vieno prekybos centro žmonių klausia, ar jiems nusipirktas daiktas buvo reikalingas, labai daug kas suabejojo, galbūt patiko reklama, pakuo-tė, kažkas sugebėjo įtikinti nusipirkti, gal geras pardavėjas. Kas verčia žmogų taip elgtis? **M.TRAKUMAITĖ:** Jeigu orientuotumės tik į savo poreikius, - pavyzdžiui, yra poreikis nejausti bado, vadinasi, gauti maisto, vandens, - tai iš tikrųjų labai mažai laiko atimtu. Bet mes turime daug visokių kitokių poreikių. Yra socialiniai poreikiai - priklausyti kokiai nors grupei, laikytis tam tikrų normų, tam tikrų taisyklių, kaip nors atrodyti, patikti kitiems. Kita vertus,

kartais ta pirkimo manija yra tarytum savo vertės sustiprinimas - aš galiu sau leisti, aš galiu padaryti malonumą šiuo momentu, nes iš tikrųjų kokio nors dailto įsigijimas kartais suteikia džiaugsimą, atsipalaidavimą.

G.JAKAVONIS: Romualdai, klausimas jums. Graikija dėl besaikio vartojimo ištikta krizės, kiekvienas graikas yra įsiskolinęs dešimt kartų daugiau negu lietuvis. Remiantis statistika, kiekvienas lietuvis, rodos, dabar skolingas tris tūkstančius litų, o graikas - trisdešimt. Besaikis vartojimas ir skatinamas skolinis sukėlė krizę. Ka manote apie kalėdinius pirkimus ir apskritai vartojimą, kuris išauga per šventes? **R.GRIGAS:** Pritariu kolegų čia išsakytoms mintims. Bet, kaip žinote, socialiniai reiškiniai visada gali būti interpretuojami pačiais įvairiausiais rakursais, aspektais, ir tik šitaip galime suvokti realybę, kuri yra gana sudėtinga. Tad jeigu kalbėtume apie asmeninius išgyvenimus, aš net savotiškai prisibijau Kalėdų, būtent dėl tos daiktų dovanavimo psichozės. Mes esame turbūt visi apsiatę daiktai, jie užima mūsų erdvę ir sielai nebėra galimybių laisviau reikštis. Tos dovanos iš tikrųjų sukelia dar ir tokį jausmą, kad nebežinai, ar įtiksi, ar tau įtikis. Čia kyla savotiškos įtampos. Klausinėti kiekvieno, ką nori gauti dovanų, jeigu giminių, artimių būrys yra gana didelis, ir nei šių, nei tas. Na, atsirado nauja forma - dalyti dovanų čekius. Bet-gi 10 ar 20 litų vertės čekius neduoti, reikia įteikti gerokai stambesnę sumą, kad susidarytų įspūdis. Nes prieš tai nusiteikęs, bet prisimenu, jaunystėje pakakdavo mažyčių dovanėlių - knygos, rašiklio. O dabar pažvelkime plačiau. Manau, kad mūsų civilizacija išgyvena krizę, iš kurios išeities nematome. Noriu priminti prieš keletą metų popiežiaus Benedikto XVI pasakytus žodžius, kad gyvename dvasios dykumoje. Apie tai rašė daugybė autorių, kad ir Horstas Kurnickis (Horst Kurnitzky), parašęs įspūdingą monografiją „Necivilizuota civilizacija“. Zbignevas Bžezinskis (Zbigniew Brzezinski), parašęs „Nebevaldoma pasaulį“. Dar trupu-tį leisiu sau papolitikuoti. Tarkime, Z.Bžezinskis yra rašęs prieš 20 metų, kad Amerika sugalvojo šitą daiktų bumą ir kreditus, dėl kurių jauna šeima visam gyvenimui įstumiama į narvą, nes reikia išsi-mokėti už pasistatytą būstą. Jis rašė, kad jeigu senutė Europa nesugebės kaip nors atsriboti nuo Amerikos, tada Europos civilizacijos ir Europos kultūros laukia kolapsas. Mane anksčiau pravardžiuo europesimistu, nors visada iš Mokslų akademijos tribunos kalbėdavau, kad esu ne europesimistas, o eurorealistas, tiktai sakydavau, kad mes vargu ar esame pasiruošę priimti tuos iššūkius, kurie mums ištiks, kai įstosime į Europos Sąjungą ir susiliesime su tuo organizmu. Tikėjau, kad iš tikrųjų mes, nuo sovietinio laikotarpio pasilgo-jęs organizmas, susijungė su sveikesniu, pagysime. Bet išėjo atvirksčiai, kad tos mūsų paveldėtos ne-

► Net savotiškai prisibijau Kalėdų, būtent dėl tos daiktų dovanavimo psichozės

Romualdas GRIGAS
Akademikas

galios transformuojasi ir įgauna karikatūriškas formas. Viena iš tokių formų, sakyčiau, ta vartojimo psichozė, kai vaikai iš provincijų vežami ne į Nacionalinį muziejų, ne į kokius nors teatrus, bet pirmiausia į „Akropolį“. Tėvai ir mokytojai terorizuojami vežti būtent į „Akropolį“. Žinoma, tai labai įdomu, tai beveik Paryžius.

G.JAKAVONIS: Elijau, kad ir ką valdžią sakytų, vis tiek jaučiame artėjančią antrą krizės bangą. Kad ir kiek aiškintų mūsų dabartinės valstybės galvos, jog lyg ir gerėja, bet nuojauta sako, jog tikrai geriau nebus. Ar jūs, gerbiamas savo krašte žmogus, autoritetas, perspėjate savo parapijiečius apie tai, kad gal reikėtų susitvarkyti, pasiskaičiuoti ir galų gale neperžengti sveiko proto ribų? **E.MARKAUSKAS:** Apie tai labai dažnai pakalbame, net ir mokyklose. Net ir tokiais atvejais, kai, pavyzdžiui, reikia atlikti remontą bažnyčioje ar pan., aš parapijiečiams stengiuosi aiškinti, kad nebūtina nešti aukas į bažnyčią, samdyti žmones, mes galime tai padaryti patys. Manau, kad čia irgi savotiškas skatinimas išleisti mažiau pinigų ir galų gale investuoti save, savo laiką, kur reikėtų investuoti pinigus. Stengiuosi padėti žmonėms suprasti. Ponas akademikas kaip tik mums pasakė, kad reikia mokėti priimti dovanas ir reikia mokėti dovanoti, nes dovanos priėmimas yra įsipareigojimas. Dovanos dovanojimas yra kito žmogaus įpareigojimas - kuo didesnė dovana, tuo jis didesnis. Tad teikiant dovanas vertėtų visiems mums susimąstyti, ar reikia įpareigoti kitą žmogų.

► Dovanodami pranešame: aš tave prisimenu, aš tave gerbiu, tu man esi svarbus

Mirolanda TRAKUMAITĖ
Organizacijų vystymo centro vyriausioji konsultantė

M.TRAKUMAITĖ: Jei kalbėtume apie dovaną kaip apie įsipareigojimą, labai daug kas priklauso nuo to, kas vyksta mūsų galvose. Jeigu dovanodama tikėsiuosi sulaukti lygiai tiek pat, tai santykius toks, tarsi parduočiau. Bet nebūtina, jeigu aš kurių jauna šeima visam gyvenimui įstumiama į narvą, nes reikia išsi-mokėti už pasistatytą būstą. Jis rašė, kad jeigu senutė Europa nesugebės kaip nors atsriboti nuo Amerikos, tada Europos civilizacijos ir Europos kultūros laukia kolapsas. Mane anksčiau pravardžiuo europesimistu, nors visada iš Mokslų akademijos tribunos kalbėdavau, kad esu ne europesimistas, o eurorealistas, tiktai sakydavau, kad mes vargu ar esame pasiruošę priimti tuos iššūkius, kurie mums ištiks, kai įstosime į Europos Sąjungą ir susiliesime su tuo organizmu. Tikėjau, kad iš tikrųjų mes, nuo sovietinio laikotarpio pasilgo-jęs organizmas, susijungė su sveikesniu, pagysime. Bet išėjo atvirksčiai, kad tos mūsų paveldėtos ne-

G.JAKAVONIS: Odeta, norėčiau, kad jūs prateštumėte mintį: pats asmeniškai pažinčiau tokius bendramokslus, susituokusių šeimą, kurių socialinis statusas smarkiai skyrėsi, ir galų gale noras lygintis su daug turtingesniais žmonėmis privedė šeimą prie skrybų. Ir prisi-

menų priešingą atvejį, kai kūrybingas žmogus sugebėdavo atėjęs į kokį gimtadienį ar į šventę pristatyti savo darbėlį, kokią nors džiovintų gėlių kompoziciją su tokiu eilėraščiu, kad tikrai padarydavo daug didesnių išpūdų negu brangios dovanos.

► Manau, kad prekybininkai tiesiog prisidengia dvasiniais dalykais siekdami pelno

Gediminas JAKAVONIS
Zalgiris

O.BLOŽIENĖ: Pagal gyventojų atsakymus, kiek jie planuoja išleisti dovanoms, tie, kurie uždirba daugiau, išleidžia tiek pat, kiek ir minimalias pajamas gaunantys žmonės. Manau, kad taip yra ir dėl to, kad žmonės lyg ir nori kompensuoti savo mažas pajamas didesniomis dovanomis ir įsivaizduoja, kad tai yra didesnis dėmesys. Nemanau, kad tai yra labai tinkamas būdas ir teisingas skaičiavimas, nes mažas pajamas gaunanti šeima tiesiog negali skirti daugiaus pinigų dovanoms. Psichologiškai galėtų geriau pakomentuoti, kodėl taip yra, kodėl norima kompensuoti didesniais pirkiniais. Man teko bendrauti ir su nedirbančiomis šeimomis, su žmonėmis, kurie neturi pajamų ir gyvena iš socialinių pašalpų, bet jų pirkinjų sąrašuose yra ir fotoaparatai, ir kitokie brangūs pirkiniai, tie žmonės nori pirkti tokius pat daiktus kaip ir gaunantys didesnes pajamas, tada pradeda skolinis, kad galėtų įsigyti tuos daiktus, ir klypsta į didesnius įsiskolinimus.

santykio sustiprinimas, žmogiškojo santykio, tarkim, su artimuoju. Iš tikrųjų mes visi išgyvename su-svetimėjimą, lietuviai labai sparčiai praranda bendruomeninio sugyvenimo jausmą, įsivyrąja anarchistinis individualizmas. Aš irgi mažes-tau apie tą dovanos misiją. Išties

kartais būna sudėtinga surasti kon-taktą, tiesiog laiko nebeturime. Vi-si užsiėmę, pavyzdžiui, jaunimas visą laiką įnikęs į kompiuterį, jie linkę su kompiuteriu bendrauti, ki-taipariant, su virtualiąja realybe. O šventės - tarsi proga priminti apie save ir savo egzistenciją. Ži-noma, būtų geriau, kad tas, kas tu-ri galimybių, savo kaime, savo ben-druomenės teritorijoje organizuotų kokį bendrą renginį. Aišku, čia mes negalime kalbėti apie Vilniaus miestą ar panašaus tipo didesnes gy-venvietes, bet yra teritorinės ben-druomenės, turinčios savo pirmi-ninką, seniūnaitį. Tai jeigu turin-gesni sugebėtų organizuoti bendrą susibėgimą, kalėdinį renginį su etnografiniais elementais, etnogra-finėmis dainomis, „sacrum“ ele-mento atsirastų daugiau. Juk yra antroji Kalėdų diena, ji gali būti tam panaudota. Per Kūčias, savaime suprantama, susirenka šeima, pirmoji Kalėdų diena taip pat gali švenčiama su šeima. Mums taip trūksta pastikėjimo bendruomeni-niais santykiais, užtai mes patys save naikiname. Ir jaunimas bėga, nes nėra kolektyvizmo gerąja pras-me, bendruomeninio sutarimo, ku-ris iš tikrųjų leido mums, kaip tau-tai, išlikti, nepaisant pačių baisiausi-ų dalykų. Buvo laikotarpis, kai viskas buvo naikinama, bet mes iš-likome. Išlikome todėl, kad tas ma-žytis tarpukario laikotarpis per mo-kyklėles išugdė bendruomeninį jausmą. Mokyklėlės, kaip žinome, buvo mažytės, kiekvienas kaimas turėjo pradinę mokyklą, nors kiek-vienoje klasėje būdavo po vieną mokinuką, bet valstybė, būdama neturtinga, vis dėlto jas išlaikė. O dabar mokiniai vežiojami, jaunimas susisiskaldęs, grupės tarpusavyje konfrontuoja, yra grupinis egoiz-mas, kuris persikelia į valstybinį lygmenį. Tad štai per Kalėdas ga-lėtų būti rengiamos kokios nors kolektyvinės šventės.

G.JAKAVONIS: Odeta, kiek turėtumėte paskaitų Lietuvoje perskaiyti, kad žmonės pradėtų normaliai tvarkyti savo finansus?

O.BLOŽIENĖ: Manau, tai yra nuolatinis darbas, nes pas mus nėra viena karta neturi pagrindu, mūsų finansų sektorius tik 10 metų yra toks, koks jis yra, ir mes tiesiog švenčiama su šeima. Mums taip trūksta pastikėjimo bendruomeni-niais santykiais, užtai mes patys save naikiname. Ir jaunimas bėga, nes nėra kolektyvizmo gerąja pras-me, bendruomeninio sutarimo, ku-ris iš tikrųjų leido mums, kaip tau-tai, išlikti, nepaisant pačių baisiausi-ų dalykų. Buvo laikotarpis, kai viskas buvo naikinama, bet mes iš-likome. Išlikome todėl, kad tas ma-žytis tarpukario laikotarpis per mo-kyklėles išugdė bendruomeninį jausmą. Mokyklėlės, kaip žinome, buvo mažytės, kiekvienas kaimas turėjo pradinę mokyklą, nors kiek-vienoje klasėje būdavo po vieną mokinuką, bet valstybė, būdama neturtinga, vis dėlto jas išlaikė. O dabar mokiniai vežiojami, jaunimas susisiskaldęs, grupės tarpusavyje konfrontuoja, yra grupinis egoiz-mas, kuris persikelia į valstybinį lygmenį. Tad štai per Kalėdas ga-lėtų būti rengiamos kokios nors kolektyvinės šventės.

G.JAKAVONIS: Teko būti Šveicarijoje, kalbėti su mūsų ambasadore Šveicarijoje apie tai, kad Lietuvoje matome daug gražiau sutvarkytų kiemų, namų, sodybų, geresnių automobilių. Sako, čia šveicarų nacionalinis broožas - šveicaras niekada nepirks naujos mašinos, kol važiuoja sena, jis nestatys naujų pastatų, kol dar senus galima suremontuoti, tačiau banke vi-sada turės pasidėjęs pinigų, vi-sada turės atsargą. Gal mums reikėtų keisti požiūrį į save, į šventes, orientuotis į šveicarus? Ar prarastume savo nacionalinį broožą, jeigu per šventes pradėtume truputi ramiau elgtis?

E.MARKAUSKAS: Turbūt tai yra Lietuvos nepriteklių pasekmė, nes lietuviai nuolat nuo ko nors trūk-davo. Jiems gerens laikai ir lietuviai stengiasi kuo daugiau prisipirkti, pri-

rinkti visko, kad būtų atsargai. Kad susiformuotų toks požiūris į turėjimą kaip Šveicarijoje, reikia nemažai laiko. Bet išties persistengtiama, ypač norint pasirodyti, pasipuikuoti prieš kitą žmogų. Užpėnai buvau Ukrainoje, pilna visureigių, jamos moterys važinėja su visureigiais. Klausiu, kam jums reikia tu visureigių, tiek kuro naudoja ir tiek vietos užima. Pasirodo, kad čia yra prestižo reikalas. Iš tokių pavyzdžių lietuviams nereikėtų mokytis ir galbūt labiau reikėtų mo-kytis tenkintis tuo, ką turime.

R.GRIGAS: Dar norėčiau iš-sakyti vieną mintį dėl lietuvių ir dėl istorijos. Mes šiuo metu Europoje išsiskiriame tuo, kad pas mus di-džiausia praraja tarp skurdo ir pra-bangos. Beje, prieš paskutinį Žeč-pospolitos padalijimą taip pat buvo nustatyta, kad LDK, palyginti su Europa, didžiausia praraja tarp skurdo ir prabangos. Prabanga nai-kina tautą ir pati valstybė nebegali išlikti. Šita praraja tokia didelė, kai net, sakykim, verslininkas jau ne-bevartoja tautos sąvokos, nes pa-vartuoja tautos sąvoką atsiranda moralinis įsipareigojimas. Juk, pa-vyzdžiui, Vokietijos Konstitucijoje yra įrašytas straipsnis, kad privatus turtas turi tarnauti viešam intere-sui. Jeigu tu turi žemį, fabriką - turi tarnauti viešam interesui.

G.JAKAVONIS: Odeta, kiek turėtumėte paskaitų Lietuvoje perskaiyti, kad žmonės pradėtų normaliai tvarkyti savo finansus?

O.BLOŽIENĖ: Manau, tai yra nuolatinis darbas, nes pas mus nėra viena karta neturi pagrindu, mūsų finansų sektorius tik 10 metų yra toks, koks jis yra, ir mes tiesiog švenčiama su šeima. Mums taip trūksta pastikėjimo bendruomeni-niais santykiais, užtai mes patys save naikiname. Ir jaunimas bėga, nes nėra kolektyvizmo gerąja pras-me, bendruomeninio sutarimo, ku-ris iš tikrųjų leido mums, kaip tau-tai, išlikti, nepaisant pačių baisiausi-ų dalykų. Buvo laikotarpis, kai viskas buvo naikinama, bet mes iš-likome. Išlikome todėl, kad tas ma-žytis tarpukario laikotarpis per mo-kyklėles išugdė bendruomeninį jausmą. Mokyklėlės, kaip žinome, buvo mažytės, kiekvienas kaimas turėjo pradinę mokyklą, nors kiek-vienoje klasėje būdavo po vieną mokinuką, bet valstybė, būdama neturtinga, vis dėlto jas išlaikė. O dabar mokiniai vežiojami, jaunimas susisiskaldęs, grupės tarpusavyje konfrontuoja, yra grupinis egoiz-mas, kuris persikelia į valstybinį lygmenį. Tad štai per Kalėdas ga-lėtų būti rengiamos kokios nors kolektyvinės šventės.

G.JAKAVONIS: Teko būti Šveicarijoje, kalbėti su mūsų ambasadore Šveicarijoje apie tai, kad Lietuvoje matome daug gražiau sutvarkytų kiemų, namų, sodybų, geresnių automobilių. Sako, čia šveicarų nacionalinis broožas - šveicaras niekada nepirks naujos mašinos, kol važiuoja sena, jis nestatys naujų pastatų, kol dar senus galima suremontuoti, tačiau banke vi-sada turės pasidėjęs pinigų, vi-sada turės atsargą. Gal mums reikėtų keisti požiūrį į save, į šventes, orientuotis į šveicarus? Ar prarastume savo nacionalinį broožą, jeigu per šventes pradėtume truputi ramiau elgtis?

E.MARKAUSKAS: Turbūt tai yra Lietuvos nepriteklių pasekmė, nes lietuviai nuolat nuo ko nors trūk-davo. Jiems gerens laikai ir lietuviai stengiasi kuo daugiau prisipirkti, pri-

Parengė Milda JUODAKIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgiris.org

Magiška Klaipėdos jūrų muziejaus trauka

Toliau nuo pajūrio gyvenantys lietuviai labiausiai klaipėdiečiams pavydi dviejų dalykų - Baltijos jūros ir ant jos kranto stovinčio Jūrų muziejaus su nuo jo neatsiejamu delfinariumu.

Darius ČIŽAUSKAS „Respublikos“ žurnalistas

Sukurtas žmoniu

Baltijos jūra egzistavo dar gerokai seniau, nei pirmą kartą į ją įbrido iš neįsivaizduojamų tolybių atsikraustę mūsų protėviai. Tuo tarpu Lietuvos jūrų muziejų savo rankomis sukūrė uostamiestyje gyvenantys žmonės.

Muziejaus istorija prasidėjo nuo 1971 metų liepą viename nedidelio namelio kambaryje įrengtos kriauklių ekspozicijos, tuometiniam Klaipėdos kraštotojų muziejaus Jūrų skyriuje. Ir nuo jauno istorijos dėstytojo, vėliau tapusio ilgamečiu Lietuvos jūrų muziejaus vadovu, Aloyzo Každailio užsėdimo sukurti uostamiestyje jūrinės kultūros židinį.

Šiandien jau pasakojamos legendos, kaip 1972-1979 metais tuometinio Klaipėdos miesto vadovo Alfonso Žalio suburtai ir vadovaujama komanda į pavyko naujam gyvenimui Smiltynėje prikelti blogą vardą turėjusius XIX amžiaus Nerijos forto griuvėsius ir jų vietoje sukurti unikalų jūros gamtos bei istorijos kompleksą, kuriam analogų sunku rasti net ir pasaulyje.

Tuo metu finansuoti bet kokių kultūros objektų statybas buvo uždrausta, tad niekas uostamiestyje viešai nekabėjo, kad Koppalyje rekonstruojama tvirtovė pavirs Jūrų muziejumi. Nors visi žinojo apie legaliai vykstančią nelegalią statybą, skundų, kurie būtų pranešę apie tokius klaipėdiečių darbelius Maskvos valdininkams, neatsirado.

Per kelerius metus įrengtas akvariumas, jūrų faunos ekspozicija, raudonskliautės požeminėse parako saugyklose atsirado vietos lietuvių jūreivystės istorijos ekspozicijai, ant pylimų, buvusiose pabūklų aikštelėse, išdėstyti inkarai, marių pakrantėje atkurta šimtmečio pradžios Lietuvos pajūrio sodyba, o aikštėlėje greta jos eksponuojami pirmųjų pokario metų žvejybos laivai.

„Pradinė kūrėjų mintis atstatyti centriniame forto rėdute įrengti akvariumą ir jūrų faunos ekspoziciją pamažu tapo užmoju sukurti išsamų muziejaus kompleksą visoje Koppalio tvirtovėje ir jos prieigose“, - prisiminė muziejuje jau tris dešimtmečius dirbanti jo direktorė Olga Žalienė.

Iškilminga Jūrų muziejaus atidarymo ceremonija įvyko 1979 metų liepos 28 d. Amžinųjų teigimu, žmonės į ją tarsį ir kokius atlaidus plūdo ne tik iš Klaipėdos, bet ir visos Lietuvos.

Labiausiai mylimas

Suskaičiuota, kad per 32 gyvavimo metus Jūrų muziejų jau aplankė

TRAUKA. Jūrų muziejaus delfinariumą aplankė milijonai lankytojų

daugiau nei 20 milijonų lankytojų.

O šandien šis muziejus yra labiausiai ne tik Lietuvoje, bet ir visose Baltijos šalyse.

Prieš septyniolika metų, nepaisant sunkios neseniai nepriklausomybės atkūrusios Lietuvos ekonominės padėties, muziejuje pastatytas ir pradėjo veikti išskirtine trauka pasižymintis delfinariumas, pelnytai tapęs, ko gero, vertingiausiu muziejaus karūnos brangakmeniu.

ISTORIJA. Vaizdai iš Lietuvos jūrų muziejaus statybų 1974-1977 metais

Jo gyventojai ne tik džiugina lankytojus savo pasirodymais, bet ir padeda vaikams, turintiems vienosios ar kitokių negalių.

Lietuvos jūrų muziejuje tikrai yra į ką pažūrėti. Delfinų, Kalifornijos ir Šiaurės jūrų liūtų pasirodymai, Baltijos jūros ruoniai, pingvinų kolonija, egzotiškos ir Baltijos baseino žuvis, viena didžiausių Europoje ekspozicinė kriauklių kolekcija, laivybos istorijos ekspozicija.

Didelio visuomenės dėmesio sulaukė ir jau anksčiau muziejaus pradėti projektai - gyvosios istorijos projektas „Kurėno sugrįžimas“ bei delfinų terapijos projektas.

Unikalus kompleksiškas

„Kuo ypatingas Jūrų muziejus? Tuo, kad tai unikalus jūrinės gamtos ir istorijos kompleksas. Niekur aplinkui tikrai nerasime kito tokio muziejaus, kuriame būtų sujungtas

akvariumas, jūrų žinduoliai, delfinariumas ir laivybos istorija. Mūsų unikalumas yra muziejaus kompleksiskumas“, - neabejoja Jūrų muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus vedėja Nika Puteikienė.

Jos teigimu, tik čia galima pažinti jūrų pasaulį ir pasimėgauti pramogomis.

„Besigrožėdamas uostamiestiu ir iš viso pasaulio atplaukusius laivus aptarnaujančiais kranais, keltu perplauki Kuršių marias bei uosto akvatoriją ir išlipi gražioje Smiltynėje. Koppalyje prisilieti prie dalelės Klaipėdos istorijos, čia prieš kelis amžius pastatyto forto. Pamatai jūrų paukščius, žuvis, žinduolius, linksmuosius delfinus, gali pačiuoti didžiulius laivus. Ar dar reikia įtikinti, kad Jūrų muziejus tikrai yra unikalus?“ - retoriškai klausia N.Puteikienė.

Jo darbuotojai didžiuojasi, kad modernus muziejus orientuotas į žmogų, o ne į moralizavimą. Siekiama, kad pažinimas ateitų per įdomumą. Todėl čia eksponatus net galima liesti, su jais žaisti.

Grandioziniai planai

Nors per tuos tris dešimtmečius muziejus sparčiai žengė į priekį, sustoti nežada. Išsiuntus delfinus atostogų į saulėtąją Graikiją, šiuo metu vyksta delfinariumo rekonstrukcija.

Jai pasibaigus, daugiau vietos atsiranda ne tik gyvūnams, bet ir bus įrengtas specialus baseinas delfinų terapijai. Tai leis vaikams gydyti ne tik žiemos sezono metu, kaip buvo iki šiol, bet ir vasarą.

Po to ateis laikas toliau vykdyti jau pradėtą akvariumo rekonstrukciją. Ją baigus, muziejus taps dar įspūdingesnis, nes savo mintis čia realizavo geriausi Europos architektai-akvariumininkai.

Visa tai daroma siekiant įgyvendinti ambicingą projektą, kurio tikslas - Koppalyje įkurti jūros teikiamą pramogą, poilsio ir sveikatingumo paslaugų parką.

„Dirbdami mes galvojame ne apie save, o apie tai, ką galime duoti visai Lietuvai, traukdami turistus ne tik iš Baltijos šalų bet ir iš tolimesnių užsienio valstybių. Todėl nematau, kad esame vienas didžiausių turizmo traukos objektų mūsų šalyje“, - sako N.Puteikienė.

ŽALGIRIS

Nr. 143

Lietuvos liaudies kultūros centro direktorius Saulius LIAUSA turbūt priklauso tai nedidelei daliai lietuvių, kurie be jokio išlygų pasakytų: „Taip, man Lietuvoje labai gera gyventi!“ Dar studijų metais įvairiems Lietuvos chorams vadovavęs pedagogas, dabar - choro „Ave vita“ antrasis dirigentas, mėginamas įminti silpnąsias tautiečių vietas, atsispiria visuotinei depresijai - jis ragina pasižiūrėti, kiek Lietuvoje yra gražių iniciatyvų, kiek nuosirdžių ir talentingų žmonių, kiek čia atlikta gerų darbų.

Deimantė ZAILSKAITĖ „Respublikos“ žurnaliste

Ar sunku atrasti priežasčių, kodėl gera gyventi Lietuvoje?

- Esame labai graži, protinga, labai geroje geografinėje vietoje įsikūrusi šalis. Ko mums galėtų trūkti? Mes viską galime turėti, ko laisvas žmogus gali norėti: jis gali turėti savo užsiėmimą, gali mybė save realizuoti. Didžiausios vertybės - kitam kažką duoti, kažkuo domėtis. Galbūt tokį supratimą visai Lietuvai, traukdami turistus ne tik iš Baltijos šalų bet ir iš tolimesnių užsienio valstybių. Todėl nematau, kad esame vienas didžiausių turizmo traukos objektų mūsų šalyje“, - sako N.Puteikienė.

- Jau antri metai rengiame bendruomenių konkurso „Tikime laisve“ finalą, komisijoje - tokios asmenybės kaip poetas Marcelijus Martinaitis ar liaudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė.

- Jau antri metai rengiame bendruomenių konkurso „Tikime laisve“ finalą, komisijoje - tokios asmenybės kaip poetas Marcelijus Martinaitis ar liaudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė.

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

Lietuviams trūksta bendruomeniškumo

Vinginto Skaraičio nuotr.

tikrųjų visas priklauso tik nuo mūsų pačių. Prieš rinkimus dažnai pakimbame ant politikų reklamų: balsuokite ir mes išspręsimė jūsų problemas. Paskui būna daug nusivylimų - tas ar anas politikas mus apgavo, nors puikiai suvokiame, kad mums trūksta bendruomeniškumo. Joks politikas neišspręs tam tikrų dalykų, kuriuos nesunkiai įveiktų stiprios bendruomenės. Mes pykstame ir priekaištaujame, kad kokia nors gatvė nesutvarkyta, bet dažnai ir savo kieme nematome numestos šiukšlės. Iš sovietinių laikų atėjęs toks suvokimas, kad už viską turi būti sumokėta. Jeigu man nemoka, aš ir nedirbsiu. Todėl džiugina, kad viskas keičiasi į gera. Daugelis žmonių ne tik jaučia pilietinę atsakomybę už save ir savo šeimą, bet ir žiūri plačiau. Manau, tai yra visuomenės stiprybės pagrindas.

- Vadovaujate Lietuvos liaudies kultūros centrui, pagal specialybę esate dirigentas. Kokiai bendruomenei priskirtumėte save?

- Esu Lietuvos chorų sąjungos narys. Tai irgi yra bendruomenė. Gyvenime teko su visais žanrais susiliesti. Pradedant tuo, kad esu chorvedys, baigęs chorvedybą ir daugiau nei dvidešimt metų dirbęs su choris. Studijų metais teko ir folkloro ansambliui vadovauti, keitėsi metas dirbau dainų ir šokių ansamblyje „Lietuva“, armijoje grojau pučiamųjų orkestre.

Su choru „Ave vita“, kurio antrasis dirigentas esu jau daugiau nei dvidešimt metų, kiekvieną vasarą Užpaliuose rengiame stovyklas: nuvažiuojame visada susitvarkome savo teritoriją, nesvarbu - mūsų ar kitos mėsų prižiūkslėta. Kitados nuste- bino toks atvejis: paplūdimyje pilna žmonių, šalia - pilna stiklo šukių, kurių nėra kam surinkti.

Bendruomeniškumas nėra su- prantamas vien tik siaurąja prasme. Bendruomenės ir tam tikros bendrijos ar kultūros draugijos ku- riasi kaimuose ir miestuose. Tai ir tie patys savanoriai. Savanorys- tinai jie bendruomeniškumo vari- kliš. Bet kuri veikla remiasi sava- norišku judėjimu - ar žmogus tvar- kosi savo gatvę, ar stengiasi kitam padėti, ar gaivina kultūrinę tra- dicitiją, rūpinasi kraštiečių kultū- rinio palikimu. Viskas remiasi bū- tent savanoryste, ji yra visų ben- druomenių pagrindas.

- Kaip būdamas pedagogas žvelgiate į studentiją, jums pa- lengvėja širdyje ar darosi nera- mu?

- Labai džiaugiuosi studentija, pačiu racionaliausia ir perspekty- viausia visuomenės sluoksniu. Niekas per prievartą jų niekur ne- nuves. Iš kity miestų ir miestelių atvažiuojantys į Vilnių yra didžiulė pa- siūla, kuo galima užsiimti laisvalai-

kiu. Labai džiugina, kad visose aukštesiose mokyklose chori gau- sūs - po 60 ar 80 studentų, dainų ir šokių ansambliai, folkloro an- sambliai. Mūsų kultūra nėra ant tos ribos, kad išnyktų. Net tokios kal- bos negali būti.

Plačiau kalbant, jeigu Lietuvo- je nebūtų dainų švenčių (kaip ir kitose Baltijos šalyse - Latvijoje ir Estijoje), būtų labai sunku pa- sakyti, kokią kultūrą mes turėtu- me. Ar globalizacijos procesai ne- būtų dar anksčiau mus sunaikinę ir daug ką būtų pradėję? Taigi dainų šventė išties yra toks viską suvienijantis ir mažai valstybei la- bai reikalingas renginys, kad pa- rodytume savo tradicijas, kūrybin- gus žmones, kultūrą pristatytume visam pasauliui. Kai smarkiai yra įsibėgėję globalizacijos dalykai (internetas, greitas būdas keliauti į vieną ar kitą šalį), kultūrų susi- maišymas vienaip ar kitaip neiš- vengiamai veikia. Pagrindinis klausimas - kuo skiriamės nuo kaimynų, ką turime, ko kiti netu- ri. Būtent tai yra mūsų kultūra, mūsų tradicijos.

- Be liaudies dainų ir šokių, kaip dar galėtume iškelti savo tradicijas?

- Labai svarbu pamatyti kultū- rines tradicijas. Didėsnė problema - nutrūkusi tautinio kostiumo dė- vėsenos tradicija. Džiaugiamės, kad pavyko atkurti penkių regionų au- tentiškų tautinių kostiumų kolek- ciją. Po truputį tautinis kostiumas ir į gyvenimą ateina. Dabar jau ga- vivame ir I-XIV amžiaus - iki vals- tybės susiformavimo - genčių kos- tiumus. Jau esame atkūrę lietuvių, šiomet atkūrėme kuršių genties kostiumus - tai sulaukia labai dide- lio tiek specialistų, tiek didelio vi- suomenės susidomėjimo. Ateinan- čiais metais ketiname atkurti že- kurių nėra kam surinkti.

Sugebėdavome parodyti tik de- klaratyviają pusę - ar gražuolei rei- kia važiuoti į „Mis pasaulis“ rinki- klis. Bet kuri veikla remiasi sava- norišku judėjimu - ar žmogus tvar- kosi savo gatvę, ar stengiasi kitam padėti, ar gaivina kultūrinę tra- dicitiją, rūpinasi kraštiečių kultū- rinio palikimu. Viskas remiasi bū- tent savanoryste, ji yra visų ben- druomenių pagrindas.

- Gal norėdami pakeisti to- kią nuomonę kaip tik gruodį Rotušėje surengėte nacionalinio bendruomenių konkurso „Tiki- me laisve“ finalą, komisijoje - tokios asmenybės kaip poetas Marcelijus Martinaitis ar liaudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė.

- Jau antri metai rengiame bendruomenių konkurso „Tikime laisve“ finalą, komisijoje - tokios asmenybės kaip poetas Marcelijus Martinaitis ar liaudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė.